

KAS BUVO IR KAS YRA MARTYNAS JANKUS

Devynioliktojo amžiaus antrosios pusės tautinio atgimimo ir sąjūdžio epocha Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse buvo daug kuo panaši ir skirtinga. Tai lėmė priklausomybė carinės Rusijos imperijai, jos ekonominės, politinės ir teisinės sistemos dominavimas, ne rusų tautų diskriminavimas, šių tautų sparti kultūrinė, socialinė ir politinė branda, savarankiškumo siekis. Panašios gyvenimo sąlygos ir interesai jas artino ir jungė. Tačiau lietuvių tautos padėtis buvo sudėtingesnė. Ją komplikavo po 1863–1864 metų sukilimo numalšinimo caro vyriausybės įvestas lietuviškos spaudos draudimas ir etninės teritorijos priklausymas skirtingoms valstybėms. Didesnioji jos dalis buvo valdoma Rusijos, mažesnioji, vadinama Mažąja Lietuva – Vokietijos. Jų suartėjimas buvo apsunkintas ne tik susipriešinusių imperijų sienos. Mažosios Lietuvos išskirtinumą lėmė priklausymas vakarietiška, didesnės ekonominės ir kultūrinės pažangos valstybei, nesuvaržytas gyventojų judėjimas po Europos ir kitas šalis, šimtametės kitos tikybos (liuteronų) tradicijos.

Mažąją Lietuvą atsigręžti į Didžiąją Lietuvą paskatino lietuviškos spaudos draudimas ir jaunos nacionalinės inteligentijos pastangos suartinti perskirtas tautos dalis. Mažosios Lietuvos miestai tapo draudžiamos spaudos leidimo ir gabenimo per sieną baze, sąjūdžio veikėjų tarpine stotimi tarp Rytų ir Vakarų. Čia gimė visų srovių ir spalvų lietuviškoji politinė periodika, pasiekusi ne tik skaitytojus tėvynėje, bet ir lietuvių išeivių telkinius Rygoje, Tartu, Sankt Peterburge, Maskvoje, Varšuvoje, Berlyne, Berne, Londone, Čikagoje, Niujorke, Toronte ir daugelyje kitų pasaulio vietų. Tautos konsolidacijos procese aktyviai dalyvavo daug Mažosios Lietuvos visuomeninio ir politinio sąjūdžio veikėjų. Tarp iškiliausių minėtinas gydytojas Vilius Bruožis, Prūsijos landtago deputatas kunigas Vilius Gaigalaitis, Vokietijos reichstago deputatas ūkininkas Jonas

Smalakys, verslininkas Jonas Vanagaitis, rašytojas Vydūnas, dvarininkas Dovas Zaunius.

Martyno Jankaus (1858–1946) visuomeninė veikla prasidėjo 1885 m. steigiant pirmąją kultūros draugiją „Birutė“. Jam teko būti ir jos organizatoriumi, ir vadovu. Tačiau politinė veikla buvo nesėkminga. Rinkimuose į vokiečių parlamentus M. Jankus laimėjo nedaug balsų. Priežasčių buvo kelios: vokiečių partijų priešiskumas lietuvių sąjūdžiui, finansiškai pranašesnių konkurentų spaudimas, išsilavinimo stygius, aštrus charakteris, atsidavimas spaudos leidybiniam darbui. Šis darbas buvo itin produktyvus, truko daugiau kaip ketvirtį amžiaus ir apėmė leidybą, spausdinimą ir spaudinių prekybą. Nuo 1889 iki 1923 metų M. Jankaus spaustuvėje, su pertrūkiais veikusioje net penkiose vietovėse, pasirodė apie 400 knygų ir brošiūrų ir 25 periodiniai leidiniai. Jie skirti Mažajai ir Didžiąjai Lietuvai, lietuvių išeivijai, vokiečių ir kaimyninių šalių tautoms. Spaustuvininko ir leidėjo veikla pasižymėjo demokratiškumu, orientacija į pasaulietines organizacijas, tautinius, visuomeninius ir revoliucinius judėjimus. Jo įmonė ir namai Bitėnuose tapo viena svarbiausių carinės valdžios draudžiamos lietuviškos spaudos gamybos ir transportavimo į Didžiąją Lietuvą centrų Vokietijos valstybėje. Neatsitiktinai po jo stogu yra lankęsi ir gyvenę praėjusių amžių sąvartos žymiausi lietuvių kultūros ir politikos veikėjai, dešimtys pavojingiausio užsiėmimo atstovų - slapta per sieną spaudą gabenusių knygnešių.

Aktyvus spaudos verslas, tautinė, tikiybinė ir politinė tolerancija skatino M. Jankaus aplinkos ir ryšių internacionalizavimą. Jis leido ir spausdino ne tik vietos – lietuvių ir vokiečių – kalbomis. Spaustuvininkas XIX a. pabaigoje palaikė glaudžius ryšius su revoliucine lenkų užsienio grupe „*Walka Klas*“. Jos atstovo M. Abramowicziaus užsakymu išspausdino keletą politinių knygų lenkų ir baltarusių kalba. Greičiausiai M. Jankaus spaustuvėje išėjo baltarusių nacionalinio poeto Fr. Bahuszewicziaus eilėraščių rinkinys *Baltarusijos smuikininkė (Skrypačka Bielaruskaja)*. Jis neišliko – nelegaliai gabenant per sieną, knygą konfiskavo ir sunaikino caro

žandarai. Baltarusiškus leidinius M. Jankus spausdino lotynišku šriftu. Būta ryšių ir su latvių knygos veikėjais. Iš laiškų žinoma, kad tartasi dėl spausdinimo latviškai, tačiau tokių leidinių kol kas nenustatėme. Jų atradimai galimi – M. Jankaus vaidmuo spaudos kaimyninių tautų kalbomis leidyboje iki šiol tebėra neištirtas.

Po Pirmojo pasaulinio karo M. Jankus atsidėjo Lietuvos valstybingumo įtvirtinimui ir stiprinimui. Jis 1918 m. pasirašė žinomąjį Tilžės aktą apie Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimą, 1920 m. buvo kooptuotas į Lietuvos valstybės tarybą, 1923 m. vadovavo Vyriausiajam Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetui, įvykdžiusiam ginkluotą Klaipėdos krašto prijungimą prie Lietuvos Respublikos. Politiniuose sprendimuose buvo nuoseklus ir ryžtingas, visada tikėjo Lietuvos valstybės ateitimi. Jos interesams atstovavo kelionėse į Amerikos ir Skandinavijos šalis. Atpildo sulaukė garbioje senatvėje. Buvo apdovanotas aukštais Lietuvos ir užsienio šalių ordinais, pelnė visuomenės pripažintą Mažosios Lietuvos Patriarcho titulą, dar gyvam (vieninteliam) laikinojoje sostinėje Kaune buvo pastatytas paminklas. Deja, dėl nacistinės Vokietijos invazijos į Klaipėdos kraštą teko palikti gimtinę, vėliau bėgti nuo antrosios sovietinės okupacijos. Mirė perkeltųjų asmenų stovykloje, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę palaikais perlaidoti tėviškės kapinėse.

Mokslui vertingą palikimą sudaro M. Jankaus leidyklos ir spaustuvės archyvas, sudarytas ne tik iš raštvedybos dokumentų, bet ir iš gausybės laiškų, adresuotų tiek jam, tiek ir jo leistų laikraščio redaktoriams. Saugoti savo rankraščius M. Jankui buvo patikėję kai kurie tautinio sąjūdžio veikėjai. Dabar didžioji archyvo dalis laikoma Vilniaus universiteto bibliotekoje, kai kas per revoliucinius 1905–1906 metus buvo išvogta iš paties M. Jankaus ir atsidūrė Maskvoje, nedidelė dalis netikėtai 2008 m. gegužę atrasta ardant medinio namo stogą Kaune. Išliko kone visi spaustuvės leidiniai. Šis paveldas sudaro palankias sąlygas M. Jankaus gyvenimo ir veiklos tyrimams, tačiau padaryta dar nedaug. Pirmaeilė užduotis

būtų monografijos apie jį, publicistikos rinkinio ir svarbiausių rankraščių publikacija.

Konferencijos organizatoriai tikisi išvalgių pranešimų ir dalykiškų diskusijų, aktyvios ir gausios klausytojų auditorijos. Šis mokslo renginys gali ir turi skatinti rankraštinio ir knygos kultūros paveldo tyrimus, jį aktualinti ir sureikšminti. Įvairiapusis iškilios M. Jankaus asmenybės ir veiklos įvertinimas yra gera prielaida perspektyvių praeities spaudos ryšių ir tradicijų atodangai ir jų pritaikymui dabarties Lietuvos ir kaimyninių šalių bendradarbiavimui.

Organizatoriai

P R O G R A M A

Rugsėjo 24 d., trečiadienis

Pranešėjų ir svečių atvykimas

Rugsėjo 25 d., ketvirtadienis

Vilniaus universitetas, Senato posėdžių salė,
Universiteto g. 3

8.30–8.50

Dalyvių registracija ir informacija

8.50–9.00

Sveikinimo žodis

Pranešimai

Pirmoji sekcija

MARTYNAS JANKUS

EPOCHOS PERSPEKTYVOJE

Vadovauja prof. habil. dr. Daiva Kšanienė
ir doc. dr. Aušra Navickienė

9.00–9.25

Prof. habil. dr. Domas Kaunas

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Martyno Jankaus spaudos ir leidybinės
veiklos vaidmuo tautiniame sąjūdyje

9.25–9.50

Prof. habil. dr. Daiva Kšanienė

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Martyno Jankaus indėlis
į Mažosios Lietuvos muzikinę kultūrą

9.50–10.15

Prof. habil. dr. Jonas Aničas

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS

Martyno Jankaus ir Petro Vileišio ryšiai

10.15–10.40

Dr. Nailja V. Bekšanova

RUSIJOS MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA

Rytų Prūsijos lietuviškieji leidiniai Rusijos
mokslų akademijos bibliotekoje

10.40–11.05

Prof. dr. Osvaldas Janonis

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Iš bibliografinės informacijos
apie Martyną Jankų sklaidos istorijos

11.05–11.35

Kavos pertrauka

Antroji sekcija

SPAUDA IR SPAUDOS VEIKĖJAS

TAUTINIAME SAJŪDYJE

Vadovauja doc. dr. Larisa Dovnar
ir prof. habil. dr. Krzysztof Migoń

11.35–12.00

Prof. habil. dr. Krzysztof Migoń

VROCLAVO UNIVERSITETAS

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios
Europos tautinė (etninė) knyga

12.00–12.25

Signe Jantson

TALINO UNIVERSITETAS

Estijos XIX a. pabaigos – XX a. pradžios
knygininkai, leidėjai ir spaudos darbuotojai

12.25–12.50

Doc. dr. Viesturs Zanders

LATVIJOS UNIVERSITETAS

Pirmųjų latvių knygų leidēju veikla
paskutiniaisiais XIX amžiaus dešimtmečiais

12.50–14.00

Pietų pertrauka

Sekcijas darbo tēsinys

14.00–14.25

Ināra Klekere

LATVIJOS NACIONALINĒ BIBLIOTEKA

Kokybinės permainos Latvijos literatūros ir
knygininkystės procese pradiniame tautinio atgimimo etape
(XIX a. šeštasis – septintasis dešimtmetis)

14.25–14.50

Doc. dr. Larisa Dovnar

BALTARUSIJOS KULTŪROS IR MENŲ VALSTYBINIS UNIVERSITETAS

Vilniaus vaidmuo baltarusių spaudos atgimime XX a. pradžioje:
idėjiniai ir asmeniniai ryšiai

14.50–15.15

Tatjana Sapiega

BALTARUSIJOS NACIONALINĒ BIBLIOTEKA

XX a. pradžios Baltarusijos atgimimo epocha Baltarusijos
nacionalinės bibliotekos Knygos muziejuje

15.15–15.40

Dr. Bożena Koredczuk

VROCLAVO UNIVERSITETAS

Lenkų knyga nepriklausomybės
atkūrimo išvakarėse 1918 m.:
politinės, kultūrinės ir teisinės aplinkybės

15.40–16.05

Doc. dr. Remigijus Misiūnas

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Kitakalbės išeivių spaudos vieta tautinio
išsivadavimo judėjime XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje

16.05–16.35

Kavos pertrauka

Trečioji sekcija

SPAUDOS MEDIJOS

INFORMACIJOS SISTEMOJE

Vadovauja prof. dr. Osvaldas Janonis
ir doc. dr. Remigijus Misiūnas

16.35–17.00

Prof. habil. dr. Algirdas Ažubalis

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

Knygnešio uždavinynas (Petro Mikolainio
140-sioms gimimo metinėms)

17.00–17.25

Doc. dr. Aušra Navickienė

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Knygos istorijos samprata Lietuvos tyrėjų darbuose:
tyrimų problematikos formavimasis ir kaita

17.25–17.50

Iveta Jakimavičiūtė
VILNIAUS UNIVERSITETAS

Knygotyrinės biografistikos tyrimai Lietuvoje po 1990 metų

17.50–18.15

Doc. dr. Julija Zinkevičienė, Erika Buivydienė
VILNIAUS UNIVERSITETAS

Leidėjų profesinės spaudos samprata

18.15–18.30

Informacija konferencijos dalyviams

Rugsėjo 26 d., penktadienis

Išvažiuojamoji sesija į Šilutę ir Bitėnus

Vadovauja Vilniaus universiteto profesorius **Domas Kauras**

Išvykstama 7.00 val. autobusu iš Gedimino aikštės,
grįžtama rugsėjo 27 d. 22.00 val.

11.00–11.30

Atvykimas į Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio
viešąją biblioteką, Tilžės g. 10.

Ketvirtoji sekcija

MARTYNAS JANKUS IR JO PAVELDO AKTUALINIMAS

Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio
viešoji biblioteka, Tilžės g. 10

Vadovauja **Dalia Užpelkienė** ir doc. dr. **Silva Pocytė**

11.30–11.40

Šilutės rajono mero
Virgilijaus Pozingio sveikinimo žodis

11.40–12.05

Doc. dr. Silva Pocytė
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Martyno Jankaus veiklos atspindys „Varpo“ puslapiuose

12.05–12.30

Dr. Vaclovas Bagdonavičius
KULTŪROS, FILOSOFIJOS IR MENO INSTITUTAS

Martyno Jankaus ir Vydūno
kultūrinis bendradarbiavimas

12.30–12.55

Prof. habil. dr. Ona Tījūnėlienė
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

„Varpo“ vaidmuo tautinio tapatumo savimonei stiprinti
XIX–XX amžių sandūroje

12.55–14.00

Pietų pertrauka

14.00–14.45

Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio
viešosios bibliotekos ir parodų apžiūra
Vadovauja bibliotekos direktorė Dalia Užpelkienė

Sekcijos darbo tęsinys

14.45–15.10

Danutė Česnulevičiūtė, Danutė Steponavičiūtė
KLAIPĖDOS UNIVERSITETO BIBLIOTEKA

Medžiaga apie Martyną Jankų
Klaipėdos universiteto bibliotekos rinkiniuose

15.10–15.35

Roza Šikšnienė
ŠILUTĖS MUZIEJUS

Martyno Jankaus gyvenimo ir veiklos tyrimo šaltinių telkiniai
Šilutės regiono atminties institucijose

15.35–16.00

Virginija Veiverienė
ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
FRIDRICHO BAJORAIČIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Martyno Jankaus atminimo įamžinimas
ir sklaida Šilutės regione

16.00–16.25

Informacija
Saulius Sodonis
ŠILUTĖS LAIKRAŠTIS „ŠILOKARČEMA“

Martyno Jankaus dalyvavimas
regiono politiniuose įvykiuose

Rugsėjo 27 d., šeštadienis

Išvykstama 9.00 val. autobusu iš nakvynės vietos

10.00–10.45

Atvykimas į Martyno Jankaus muziejų

Penktoji sekcija
MARTYNAS JANKUS IR TĖVIŠKĖ

Martyno Jankaus muziejus Bitėnuose, Lumpėnų seniūnija, Pagėgių savivaldybė

Vadovauja Liudmila Burzdžiuvienė
ir doc. dr. Žavinta Sidabraitė

10.45–11.00

Pagėgių savivaldybės mero
Kęsto Komskio sveikinimo žodis

11.00–11.25

Darius Barasa
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
Martynas Jankus ir Bitėnai

11.25–11.50

Doc. dr. Žavinta Sidabraitė
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
Martyno Jankaus asmenybė prisiminimuose

11.50–12.15

Liudimila Burzdžiuvienė
MARTYNO JANKAUS MUZIEJUS
Martyno Jankaus muziejus Bitėnuose: paveldo aktualinimas

12.15–12.45

Konferencijos baigiamoji diskusija ir informacija

12.45–13.15

Ekskursija po Martyno Jankaus paveikslų sodą
Vadovauja muziejaus direktorė
Liudmila Burzdžiuvienė

13.30–14.30

Pietų pertrauka

15.00–17.00

Ekskursija po Rambyno kraštovaizdžio draustinį.
Pokalbis su parko direktore Diana Milašauskiene.
Atsisveikinimas.

VILNIUS UNIVERSITY
Faculty of Communication
Institute of Book Science and Dokumentation

MARTYNAS JANKUS:
the press of national renaissance
and the workers of press

P R O G R A M M E
of the International Conference of Book Science
(For 150th anniversary of Martynas Jankus)

September 25, 2008
Vilnius University, Hall of Senate, Universiteto st. 3

September 26–27, 2008
Out-of-town session
Šilutė – Pagėgiai – Bitėnai

MARTYNAS JANKUS:
WHO HE WAS AND WHO HE IS

The period of national renaissance and movement in Lithuania and other Baltic States at the second half of the nineteenth century was similar and different in many aspects. The influence of the Tsarist Russian Empire on them was great: the domination of its economic, political and legal system, discrimination of non-Russian nations, rapid cultural, political and social maturity of these nations, and their desire of independency. Similar conditions of life and interests united them. However, the situation of Lithuanian nation was more complicated by the ban of press introduced by Tsarist government after the resurrection in 1863–1864 and the fact that the ethnic Lithuanian territory belonged to different states. The larger part was under Russia, the smaller one called Lithuania Minor – under Germany. To keep closer contacts between them was difficult not only because of the borders among rival empires. Lithuania Minor was in an exclusive position because it belonged to the Western state with more progressive economy and culture and enjoyed the free movement of inhabitants among European and other countries, it also had a different religious tradition (Lutheran) for several hundred years.

The ban of Lithuanian press and the efforts of the young national intelligentsia stimulated Lithuania Minor to turn to the Great Lithuania and to close the divide between them. The towns in Lithuania Minor have become the centre of publishing the banned literature and smuggling it over the border as well as a link between East and West for the members of the movement. Political periodicals of all kinds and colours was born here and reached not only the readers in the homeland, but also Lithuanian emigration in Riga, Tartu, St. Petersburg, Moscow, Warsaw, Berlin, Berne, London, Chicago, New York, Toronto and other cities of the world. Many of the public and political activists in Lithuania Minor had participated in the process of national consolidation. Some of the

most prominent of them are: a physician Vilius Bruožis, a member of Prussian Landtag and a priest Vilius Gaigalaitis, a member of German Reichstag and a farmer Jonas Smalakys, a businessmen Jonas Vanagaitis, a writer Vydūnas, and a landowner Dovas Zaunius.

Martynas Jankus (1858–1946) started his public activities in 1885 during the establishment of the first cultural society „Birutė“. He was its organiser and leader. However, his political activity was not successful. In the elections to the German parliaments he did not get many voices. There were several reasons for that: German parties were antagonistic to the Lithuanian movement, the pressure of the financially stronger competitors was great, and he himself lacked education, was not flexible and diplomatic enough and was too devoted to the publishing work. The latter was especially productive and continued over a quarter of a century. He also worked with printing and distribution of publications. Over 400 books and brochures and 25 periodicals were published during 1889–1923 in M. Jankus' printing house, which operated in five different places with short breaks in between. This production was addressed to Lithuanian Minor and the Great Lithuania, the Lithuania emigration and German as well as other neighbouring nations. His printing and publishing activity was democratic and oriented to secular organisations, national, public and revolutionary movements. His enterprise and house in Bitėnai became one of the most important centers of production and transportation of the banned Lithuanian literature in Germany. His home was frequented by the most prominent activists of Lithuanian culture and politics of the period and dozens of the representatives of the most dangerous job – book carriers who transported the banned literature over the border.

An active publishing business, national, religious and political tolerance stimulated internationalization of Jankus' environment and contacts. He published not only in local – Lithuanian and German – languages. At the end of the 19th century, as a printer he maintained close relations with the revolutionary Polish foreign group „Wąłka Kłás“ (Class struggle). According to the order of its representative M. Abramowicz,

Jankus printed several political books in Polish and Byelorussian. Most probably the collection of poems by a national Byelorussian poet Fr. Bahuszewicz *Byelorussian violinist (Skrypačka Bielaruskaja)* was published in M. Jankus' printing house. It was lost: while illegally transported over the border it was confiscated and destroyed by Tsarist gendarmes. M. Jankus had published Byelorussian publications in Latin script. He also maintained contacts with Latvian book workers. His correspondence proves negotiations about publishing in Latvian, but so far we have failed to find publications in this language. It is likely that we may discover them in the future as the role of M. Jankus in publishing for neighbouring nations in their languages has not been researched yet.

After the First World War, M. Jankus devoted himself to the strengthening of the Lithuanian State. In 1918, he had signed the Tilsit Act about the union of Lithuania Great and Lithuania Minor; in 1920, was co-opted into the Governmental Council of Lithuania; in 1923, led the Supreme Committee of Rescue of Lithuania Minor, which conducted an armed annexation of Klaipėda region to the Republic of Lithuania. He was coherent and resolute in his political decisions and always believed in the future of the Lithuanian State. In its interests he travelled in America and Scandinavian countries. In his late years his activity was acknowledged. He was awarded high orders from Lithuania and foreign countries and was publicly acclaimed as the Patriarch of Lithuania Minor. He was the only one who had a monument erected for him in the temporary capital Kaunas during his life-time. Unfortunately, after the Nazi invasion to Klaipėda region he had to leave his homeland and later emigrate because of the second Soviet occupation. He died in the camp for displaced persons. After the restoration of Lithuanian independence, his remnants were brought to the cemetery in his birthplace.

The archive of M. Jankus publishing and printing house consisting not only of the administrative documents but also of many letters addressed to him and editors of newspapers published by him is a valuable heritage for the research. Some activists of the national movement have

trusted M. Jankus with the safe-keeping of their manuscripts. At present the largest part of the archive is stored in Vilnius University Library. Some things were stolen from M. Jankus during the revolutionary period of 1905–1906 and at present are in Moscow. A part of the archive was unexpectedly found in May 2008 during the re-construction of a roof in one of wooden Kaunas' houses. Almost all publications printed by M. Jankus have survived. This heritage is favourable for research of M. Jankus life and activity, however, not much is done so far. The most important tasks would be to publish a monograph about him, a collection of his publicist writings and other manuscripts.

Conference organisers hope to receive insightful papers that will instigate serious discussions among active and numerous audiences. This event should stimulate the timely and meaningful research in manuscript and published heritage of book. Multi-aspect and diverse evaluation of the outstanding personality and activity of M. Jankus is a good premise for prospective discoveries of past press contacts and traditions. They might be valuable if applied suitably to the co-operation between Lithuania and the neighbouring countries.

Organisers

P R O G R A M M E

September 24, Wednesday

Arrival of presenters and guests

September 25, Thursday

Vilnius University, Hall of Senate, Universiteto st. 3

8.30–8.50

Registration of participants, information

8.50–9.00

Welcome speech

Presentations

Section 1

MARTYNAS JANKUS AND HIS TIME

Chairpersons: Prof. dr. habil. Daiva Kšaniienė
and Doc. dr. Aušra Navickienė

9.00–9.25

Prof. dr. habil. Domas Kaunas

VILNIUS UNIVERSITY

The role of Martynas Jankus' printing and
publishing activity in national movement

9.25–9.50

Prof. dr. habil. Daiva Kšaniienė

KLAIPĖDA UNIVERSITY

Martynas Jankus' input into the musical
culture of Lithuania Minor

9.50–10.15

Prof. dr. habil. Jonas Aničas

VILNIUS PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Contacts between Martynas Jankus and Petras Vileišis

10.15–10.40

Dr. Nailja V. Bekšanova

LIBRARY OF RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES

East Prussian Lithuanian publications
in the Russian Library of Academy of Sciences

10.40–11.05

Prof. dr. Osvaldas Janonis

VILNIUS UNIVERSITY

From the history of dissemination bibliographic
information about Martynas Jankus

11.05–11.35

Coffee break

Section 2

PRESS AND PRESS WORKER
IN NATIONAL MOVEMENT

Chairpersons: Doc. dr. Larisa Dovnar
and Prof. dr. habil. Krzysztof Migoń

11.35–12.00

Prof. dr. habil. Krzysztof Migoń

WROCLAW UNIVERSITY

National (ethnic) book in Europe in the end
of 19th – beginning of 20th centuries

12.00–12.25

Signe Jantson

TALLINN UNIVERSITY

Bookseller, publisher and press worker
in the end of 19th – beginning of 20th centuries in Estonia

12.25–12.50

Doc. dr. Viesturs Zanders

UNIVERSITY OF LATVIA

Activity of the first Latvian publishers
in the last decades of the 19th century

12.50–14.00

Lunch break

Section 2 (continued)

14.00–14.25

Ināra Klekere

LATVIAN NATIONAL LIBRARY

Qualitative change in Latvian literary and book process
at the beginning of the national renaissance (1850s–1860s)

14.25–14.50

Doc. dr. Larisa Dovnar

BYELORUSSIAN STATE UNIVERSITY OF CULTURE AND ARTS

The role of Vilnius in the renaissance of
Byelorussian press at the beginning of the 20th century:
ideological and personal relations

14.50–15.15

Tatjana Sapiega

NATIONAL LIBRARY OF BELARUS

The period of Byelorussian renaissance
of the beginning of the 20th century at the Book Museum
of the National Library of Belarus

15.15–15.40

Dr. Bożena Koredczuk
WROCLAW UNIVERSITY

Polish book at the eve of the restoration of independence
in 1918: political, cultural and legal conditions

15.40–16.05

Doc. dr. Remigijus Misiūnas
VILNIUS UNIVERSITY

The place of emigration press in other languages
in the movement of national liberation the end
of 19th – beginning of 20th centuries

16.05–16.35

Coffee break

Section 3

PRINTED MEDIUM IN INFORMATION SYSTEM

Chairpersons: Prof. dr. Osvaldas Janonis
and Doc. dr. Remigijus Misiūnas

16.35–17.00

Prof. dr. habil. Algirdas Ažubalis
GENERAL JONAS ŽEMAITIS MILITARY ACADEMY OF LITHUANIA

Book carrier's book of problems
(for the 140th anniversary of Petras Mikolainis)

17.00–17.25

Doc. dr. Aušra Navickienė
VILNIUS UNIVERSITY

Concept of book history in research of Lithuanian scholars:
formulations and changes of research problems

17.25–17.50

Iveta Jakimavičiūtė
VILNIUS UNIVERSITY

Research of book science biographies in Lithuania after 1990s

17.50–18.15

Doc. dr. Julija Zinkevičienė, Erika Buivydienė
VILNIUS UNIVERSITY

Concept of trade press in publishing

18.15–18.30

Information to conference participants

September 26, Friday

Out-of-town session in Šilutė and Bitėnai
Chairperson: Prof. Domas Kaunas

Departure at 7.00 by bus from Gediminas square,
arrival to Vilnius September 27, 22.00

11.00–11.30

Arrival to Fridrichas Bajoraitis Public Library
of Šilutė District, Šilutė, Tilžės st. 10

Section 4

MARTYNAS JANKUS AND
HIS HERITAGE IN MODERN TIMES

Fridrichas Bajoraitis Public Library of Šilutė District, Šilutė, Tilžės st. 10.

Chairpersons: Dalia Užpelkienė ir Doc. dr. Silva Pocyūtė

11.30–11.40

Maire of Šilutė District Virgilijus Pozingis

Welcoming speech

11.40–12.05

Doc. dr. Silva Pocytė

KLAIPĖDA UNIVERSITY

Martynas Jankus and his activity
in newspaper “Varpas”

12.05–12.30

Dr. Vaclovas Bagdonavičius

INSTITUTE OF CULTURE, PHILOSOPHY AND ART

Cultural collaboration between
Martynas Jankus and Vydūnas

12.30–12.55

Prof. dr. habil. Ona Tījūnėlienė

KLAIPĖDA UNIVERSITY

The role of “Varpas” newspaper for the strengthening
of national identity in 19th–20th centuries

12.55–14.00

Lunch break

14.00–14.45

Looking around Fridrichas Bajoraitis Public Library
of Šilutė District and its exhibitions

Leader: the Head of the Library Dalia Užpelkienė

Section 4 (continued)

14.45–15.10

Danutė Česnulevičiūtė, Danutė Steponavičiūtė

KLAIPĖDA UNIVERSITY LIBRARY

Material about Martynas Jankus in the collections
of the Klaipėda University Library

15.10–15.35

Roza Šikšniė
MUSEUM OF ŠILUTĖ

Aggregation of research resources about Martynas Jankus
and his activity in memory institutions of Šilutė District

15.35–16.00

Virginija Veiverienė
FRIDRICHAS BAJORAITIS PUBLIC LIBRARY OF ŠILUTĖ DISTRICT

Commemoration of Martynas Jankus
and dissemination of information
about him in Šilutė District

16.00–16.25

Information

Saulius Sodonis
ŠILUTĖ NEWSPAPER „ŠILOKARČEMA“
Participation of Martynas Jankus in regional political events

September 27, Saturday

Departure at 9.00 by bus

10.00–10.45

Arrival to the Museum of Martynas Jankus

Section 5

MARTYNAS JANKUS AND HOMELAND
Museum of Martynas Jankus in Bitėnai, Lumpėnai area, Pagėgiai municipality

Chairpersons: Liudmila Burzdžiuvienė
and Doc. dr. Žavinta Sidabraitė

10.45–11.00

Maire of Pagėgiai municipality **Kęstas Komskis**

Welcoming speech

11.00–11.25

Darius Barasa

KLAIPĖDA UNIVERSITY

Martynas Jankus and Bitėnai

11.25–11.50

Doc. dr. Žavinta Sidabraitė

KLAIPĖDA UNIVERSITY

Martynas Jankus personality in memories

11.50–12.15

Liudimila Burzdžiuvienė

MUSEUM OF MARTYNAS JANKUS

Museum of Martynas Jankus in Bitėnai:

contemporization of the heritage

12.15–12.45

Final discussion and information

12.45–13.15

Excursion in Martynas Jankus pictures' garden

Leader: the Head of the Museum Liudmila Burzdžiuvienė

13.30–14.30

Lunch break

15.00–17.00

Excursion in the Rambynas landscape reserve

Conversation with the Director of the Park Diana Milašauskienė

Farewell coffee

M. Jankus
 kningų spaustuvė
Bitėnai, per Lompėnus
 (Ostpreussen).

prisivelyja mieliems lietuvininkams
 ant prigatavojimo visokių spaudos
 dalykų. Reikalui atsitropyjant,
 praszau neiti pro szalį. Prižadū
 pakaktiną paszlūzėjimą ir pigiau-
 sias preklas už darbus parokūju.
 Nusitikėdamas, kad mano užsi-
 ėmimą Lietuvininkai paszelps,

Pasiraszau

M. Jankus.

M. Jankaus spaustuvės Bitėnuose
 komercinis skelbimas

*A commercial advertisement of
 M. Jankus' printing house in Bitėnai*

Lietuviškės ir senausės
Dainu Knigeles,
 išlektės nu
M. Jankus.

Mergyte Margdienete,
 Jalmieraus Baittele,
 Kas perfalbejo tavo Sjurbele,
 Rab tu manes ne nori.

~~~~~

Preke 30 Pf.

— ♦ — ♦ —

Tilft 1882.
 Druck und Verlag von Otto v. Mauderode.

Pirmoji M. Jankaus knyga –
 liaudies dainų rinkinys

*First book by M. Jankus –
 a collection of folk songs*

M. Jankus su artimaisiais grįžęs iš tremties Rusijoje. Apie 1919 m.

M. Jankus with family and friends after returning from an exile in Russia. Approximately 1919.

Mažosios Lietuvos atstovai K. Lekšas, M. Jankus ir J. Strėkys, 1920 m. kooptuoti į Lietuvos valstybės tarybą

The representatives of Lithuania Minor co-opted to the Governmental Council of Lithuania in 1920: K. Lekšas, M. Jankus and J. Strėkys

Tautinio atgimimo veteranai M. Jankus ir J. Šliūpas
*The veterans of national renaissance movement
M. Jankus and J. Šliūpas*

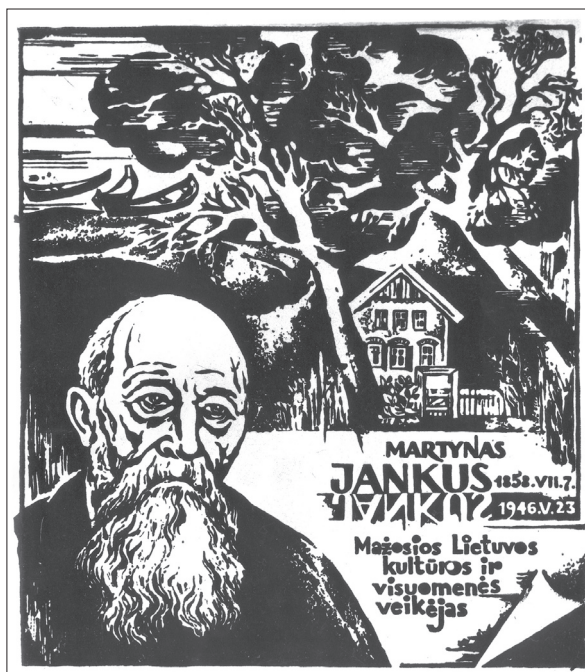

„Ausros“ kūrėjai ir bendradarbiai. Sėdi: generolas J. Bulota,
kalbininkas J. Jablonskis ir M. Jankus
*Creators and collaborators of „Ausra“. Sitting: General J. Bulota,
linguist J. Jablonskis and M. Jankus.*

M. Jankus pasitinka transatlantinį lakūną F. Vaitkų (centre). 1935 m.

M. Jankus meets a trans-Atlantic pilot F. Vaitkus (in the centre). 1935

M. Jankus mene.

Dail. I. Labutytė

M. Jankus in art.

Artist I. Labutytė

Organizacija *Organisation*

Konferencijos rengimo komitetas (*Organisation committee*)

Pirmininkas (*Chairman*)

Prof. habil. dr. Domas **Kaunas** (Lietuva, Lithuania)

Pirmininko pavaduotoja (*Vice-chairman*)

Doc. dr. Aušra **Navickienė** (Lietuva, Lithuania)

Sekretorė (*Secretary*)

Iveta **Jakimavičiūtė** (Lietuva, Lithuania)

Nariai (*Members*)

Dr. Nailja V. **Bekšanova** (Rusija, Russia)

Liudmila **Burdžiuvienė** (Lietuva, Lithuania)

Doc. dr. Larisa J. **Dovnar** (Baltarusija, Belorussia)

Prof. dr. Osvaldas **Janonis** (Lietuva, Lithuania)

Dr. Bożena **Koredczuk** (Lenkija, Poland)

Prof. dr. Mare **Lott** (Estija, Estonia)

Prof. habil. dr. Krzysztof **Migoń** (Lenkija, Poland)

Doc. dr. Silva **Pocytė** (Lietuva, Lithuania)

Dalia **Užpelkienė** (Lietuva, Lithuania)

Dr. Viesturs **Zanders** (Latvija, Latvia)

Konferencijos kalbos: lietuvių, anglų, rusų
(sinchroninis vertimas; tik Vilniuje)

Languages of the conference: Lithuanian, English, Russian
(simultaneous translation; only in Vilnius)

Informacija teikiama (*additional information at*)

Knygotyros ir dokumentotyros institutas
(*Institute of Book Science and Documentation*)

Komunikacijos fakultetas (*Faculty of Communication*)

Vilniaus universitetas (*Vilnius University*)

Universiteto g. 3

LT-01513 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370) 2366 111, (+370) 616 18970 (mob.), faksas(fax): (+370) 2366 104

El. paštas (E-mail): domas.kaunas@kf.vu.lt

ausra.navickiene@kf.vu.lt

iveta.jakimaviciute@kf.vu.lt

Konferencijos rėmėjai
Conference sponsors

Knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos tinklas
Šiaurės šalyse, Baltijos šalyse ir Rusijoje
*The Nordic-Baltic-Russian Network on the History of Books,
Libraries and Reading (HIBOLIRE)*

Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija
Commission of Lithuanistic Traditions and Heritage

Lietuvos Respublikos Seimo
Informacinių technologijų departamentas
*Department of Information Technologies
at the Seimas of the Republik of Lithuania*

Šilutės rajono savivaldybė
Šilutės District municipality

Pagėgių savivaldybė
Pagėgiai municipality

Rambyno regioninio parko direkcija
Management of the Rambynas regional park

Informaciniai rėmėjai
Information supporters

Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“
The newspaper of Lithuanian Scientists „Mokslo Lietuva“

Lietuvos istorijos laikraštis „Voruta“
The newspaper on Lithuanian History „Voruta“

Iliustracijos
Illustrations

Viršeliuose (*Cover*):

Martynas Jankus

M. Jankaus spaustuvė-muziejus Bitėnuose, 2008 m.
M. Jankus printing house – Museum in Bitėnai, 2008

Tilžės 1918 m. aktas apie Mažosios ir
Didžiosios Lietuvos susijungimą su M. Jankaus parašu
*Tilsit Act on uniting Lithuania Minor and
the Great Lithuania signed (among others) by M. Jankus*

Vidiniame antraštiniame lape (*internal title page*):

M. Jankaus kapavietės paminklas Bitėnuose
M. Jankus grave in Bitėnai

Iliustracijos iš Martyno Jankaus muziejaus parodos,
Lietuvos nacionalinio muziejaus,
Vilniaus universiteto bibliotekos
ir Domo Kauno rinkinio

Programą į anglų kalbą vertė
(*the programme translated to English by*)
Prof. dr. Elena Macevičiūtė

Apipavidalino ir maketavo (*layout und design*)
Vida Vaidakavičienė

Tiražas 350 egzempliorių (*Print-run 350 copies*)
Spausdino Vilniaus universiteto leidyklos spaustuvė
Printed by the typography of Vilnius University Press